

PÁRHUZAMOS UTCÁK.

— Anyukám, ma hazakísértem, mert egy negyedikes meg akarta verni. Azért jöttem későn... Mert messze lakik, a Hajó-utcán... És a nénye olyan rút, dühös asszony...

Pityu sietve csatolta le a hátáról a táskáját, kirakta a könyveit az iskolapad tetejére, aztán odaült az anyja mellé. Átölelte a szomorú, szép asszonyt s lelkendezve mesélt tovább a nyolcadféléstendős lelkét négy nap óta betöltő, élményszámba menő dologról... Mert a könyveknél, új tanítóbácsinál is jobban foglalkoztatta ez, mióta a második elemibe került.

— Hidd el, anyukám, olyan jó kisfiú szegény és olyan gyámoltalan! Ha csúfolják, csak sír, ha a haját meghúzzák, sír, ha hátbaütik, akkor is sír, mindig csak sír és nem mer visszaütni... De én nem engedem, hogy bántsák és én ma nekimentem egy negyedikesnek, annak a nagy Fülöp Pistának miatta, mert én úgyse félek, a nagy fiúktól se félek!... Én igazán, de igazán nagyon szeretem szegényt, anyukám, én úgy sajnálom azt a kisfiút!

Az anya szeretettel nézett a felhevült, lelkesült gyermekarcba és meglepte a nagy, bársonyos fekete szemekből feléje lobogó elszántság és védeniakarás. Kisimította a fekete fürtöket a kisfiú fehér homlokából, aztán kissé fáradt, de nagyon meleg hangon simogatta a szavával is.

— Jól teszed, Pityukám, hogy nem engeded bántani a gyengébbet... S ha igazán olyan jó kisfiú az a kis... hogy is hívják... nem figyeltem meg a nevét...

— Ferinek hívják. Úgy mint apukát... Csakhogy az Kovács Feri...

A hintaszék felől újságpapír zörrenése hallatszott. Türelmetlenül ugrott fel az apa:

— Pityu, te igazán túlságba viszed a dolgot! Négy nap óta egyebet sem hallunk, mint: „az a szegény kisfiú így, az a szegény kisfiú úgy...“ Nem azért jársz iskolába, hogy folyton egy másik gyermekkel foglalkozzál!... Jobb lenne, ha a tanítóbácsira figyelnél!

A kisfiú szíve összeszorult; könnyelábadtak a nagy fekete szemek. Napok óta ez a csodálatos, jóleső öröm forrt a szívében. Boldog volt, hogy védelmébe vehette a gúnyolt, üldözött, elkínzott gyermeket. S természetes, hogy a szüleinek is beszélt róla... Anyuka nem is bánta, sőt... még inkább örült... Apuka sem haragudott még eddig... Hát most miért?

A könnyek nem gördültek le — dac keményítette meg a gyermekszívét. Hátravetette a fejét s különös, éles, szinte felnőtthöz illő hangon szólt oda az apjának:

— Kérdezd meg a tanítóbácsitól, hogy figyelek-e? Ma is én tudtam legjobban a számtant! És — én nem bánom, ha mindennap összeszidsz is... én azt sem bánom, ha meg is versz, még sem engedem, hogy bántsák azt a kisfiút azért, mert nincs ereje... Hát tehet ő arról, hogy neki a jó Isten nem adott apát!... Úgye, anyukám, nem tehet?

... A férfi dühös felugrása óta dermedten ült a fehérarcú asszony. Szinte világitott a sápadtsága, hirtelen szédülni kezdett és négyszer-ötször nyelnie kellett egymásután, mert összeszorult a torka. Karcsú, vékony újjai idegesen vonaglottak az ölében s úgy felelt a fiúnak, mintha nagy, messze útról tért volna meg a lelke:

— Nem... Nem tehet... Persze, hogy nem tehet... És... És... Pityukám, mit is akartam mondani?... Igen, ha akard, ha szeretnéd, hozd el délután azt a kisfiút... Szeretném látni a kis védencedet.

Aztán határozottan, nagyon komolyan, ellentmondást nem tűrő hangon tette hozzá:

— Igen, igen, hozd el! Majd apuka is hazajön négy órára.

A férfi arcából is kisiklott a vér. Göresösen fogta egy szék támláját és emberfeletti erővel uralkodott magán, hogy ki tudja mondani:

— Igen, természetesen... itthon leszek ötre én is.

Hallgatva ebédeltek. A társalgást különben is Pityu szokta vezetni, de most az üde gyermekhang ezernyi kérdése sem hullott a csend símaságába, hogy válaszok hullámozhassanak utána. Mintha már ez a kis lélek is külön utcára kanyarodott volna, mint ahogyan a szülők lelke külön utakon járt...

Ó, mert külön utakon járt már két év óta... Párhuzamos utcákon, melyeket sehol, sehol sem köt össze keresztutca, amelyek között még csak egy átjáróház sincs, hogy a végnélküli párhuzamos utcákon megindult két ember összetalálkozhassék valaha.

Pityu nem tudott erről. Nem igen járt más gyermekekhez, az anyja nélkül meg éppen nem. Soha nem vette észre, hogy náluk nem minden úgy van, mint másoknál. Nem is sejtette, milyen elszánt küzdelmet folytatott önmagával az egymásra nézve teljesen idegenné vált két teremtés, akik közül az egyik az apja, a másik az anyja. Hogy mennyi titkos gyötrődés, milyen erős, kétségbeesett akarás tette lehetővé neki az igazi otthont, az együttélő szülők gondozó nevelését s a magukat, a saját jogait sürgetve követelő énjüket is megtagadó szeretetét.

Pityu még karonülő kisbaba volt, mikor ez a különjárás megkezdődött. Születése után az anyja sokáig betegeskedett s a szülei sürgetésére hazaköltözött három hónapra a fehér falusi kastélyba tejet inni, jó levegőt szívni, gondtalanul élni. Nyugodtan utazott el, háztartását egy lánykori barátnőjére bízta, ki évek óta házvezetőnő volt egy előkelő családnál. A lány gyakran el-eljárogatott hozzájuk, megható ragaszkodással vonzódott nemcsak az asszonyhoz, de a férjéhez is, úgyhogy az asszony még tréfált is néha az urával:

— Te, ez a Juliska szerelmes beléd!

Most is az első szóra lemondott egy nyári pihenőről és hozzájuk költözött. Az asszony nyugodt volt hát és teljesen megerősödött. A pihenés után elkövetkezett a megszokott tevékenység utáni vágy, az elyengült szervezet szinte alélt közönyét felváltotta a gyorsabban kerengő vér szava. Nagyon kívánczolt már az otthona s az ura után. Már a holmiját csomagolta, hogy váratlanul lepje meg az urát, mikor egy kétségbeesett levél széttépett minden álmat, megölt minden édes reménységet.

A levelet Juliska írta — a hűséges barátnő. Töredelmesen vallotta

be, hogy legyőzte a régen harcoló szerelme. Egy gyenge pillanatban visszaélt barátnője bizalmával — s a büntetése is meg lesz érte.

Az asszony teljes lelkében megrendült. Soha nem akart visszatérni a férjéhez. De szülei, a gyermek jogát az „én“ kultusza fölé helyező emberek, lassankint meggyőzték, hogy kötelessége megtartania a fia számára az apát. S a férfi, ki a levél történetét megtudva, irgalomra nem is számított, a jóságától megszegyenülten, de szívében titkos reménykedéssel vitte végül haza a feleségét, meg a kislfiát.

Hiába reménykedett: az asszony lelkében nem maradt szerelem. Vagy ha maradt, úgy bámulatos fegyelmezettséggel titkolta — talán még önmaga előtt is. Anya volt csak és semmi más. A férfi eleinte bűnbánással, alázatos, könyörgő szerelemmel próbálta enyhíteni a felesége haragnak vélt hidegségét. De az asszony megmondta: nem haragszik. Csak úgy érzi: meghalt valami, eltört egy finom, vékony kristálytárgy, elpattant egy húr, elhervadt egy féltve őrzött, bűbajos álomvirág — elhidegült a szíve. Útott lett és érzéketlen minden és mindenki iránt — csak a fiát szereti.

És jártak tovább a külön utcákon... Soha véget nem érő, párhuzamos, egymáshoz nem vezető bánatutcákon...

Az asszony eleinte azt hitte: a férje a vagyona miatt örült úgy a visszatérésének. De nemsokára meggyőződhetett, hogy férjénél a vagyonkérdés nem jött számításba. Az első év végével leszámolt a jövedelmével s az asszony határozott kívánsága dacára sem fogadott el hozzájárulást a háztartáshoz. Az asszony akkor szegyenkezett kissé a gyanakodása miatt, de mert túlságosan fáradt, elézékeltenedett volt még akkor, nem bírta az erősebb harcot, az igazabb akarást. Nem ellenkezett túlságosan, csak a ruháit csináltatta maga.

Csak folyt hát tovább e különös élet, amelynek egyetlen összekötő kapcsa a kislfiú volt. Elég erős kapocs ahhoz, hogy egymás mellett élésre kényszerítsen két elidegenedett lelket, de tehetetlenül gyenge az összevezetésükhöz.

A férfi komolyan, elszántan dolgozott a családjáért. Jóléttel, fényűzéssel vette körül a feleségét s a kislfiát. Úgy érezte: ennyivel tartozik a feleségének az elrontott életéért... A másik családjának szerény megélhetést biztosított, de sohasem látta többé a leányt, akit magában elátkozott — és sohasem nézte meg a gyermeket, aki mégis, mégis csak az ő fia volt!

És most ez a szerencsétlen véletlen...

...Hogy éppen Pityuval kerül egy iskolába az a fiú... S hogy ez az érzékeny, jószívű gyermek annyira vonzódik hozzá... Nem áltatta magát. Tudta nagyon jól: a feleségének ma, a név és az utca ismerése óta csöppnyi kétsége sem lehet. Tudhatja, hogy kit szeretett meg Pityu olyan csodálatos módon. Hiszen a leány a halála előtt nem neki, hanem a barátnőjének írt. Azt kérte meg: gondoskodják a fiáról, akit Kovács Ferencnek hívnak s a Hajó-utcában lakó testvérénél lakik. A felesége akkor átadta neki a levelet és csak annyit mondott: — Elvárom, hogy teljesíti a kötelességét...

A férfi már a saját szobájában ült és kétségbeesetten rágta a szivarját... A felesége igazán meggyőződhetett volna már arról, hogy a lelkében nem vétkezett ellene. Megérthette volna, hogy a történetekben hibá-

sabb a leány, mint ő — bár eddig ezzel soha nem védekezett. Eléggé férfi volt ahhoz, hogy helytálljon, meglakoljon a könnyelműségéért. De ez a büntetés már mégis csak túlságos... Szívének minden melegsége a vele együtt élők felé áradt s a kisfiú viszonzta is ezt a melegséget. De ha a feleségéhez közeledett, ha csak megszólította — jeges hullám csapott feléje, mintha egyenesen az asszony szívéből áradna ez a megközelíthetetlenül tevő, szinte halottian hideg áramlat.

Úgy érezte: ezt az utolsó csapást, ezt a megszegyenítést, a szembe-sítést tévedésének élő, vádló tanujával már igazán elengedhette volna a felesége. El kell tűrnie — igen, hiszen joga van ehhez is — csak nem szép, hogy él ezzel a joggal... Szinte nem is ismert a nagylelkű asszonyra most, ebben az évek mulva is bosszútálló gesztusban.

Az asszony fáradtan feküdt a hálószobájában, amelynek Pityu volt a második lakója. Szomorú volt és tépelődő, de igazán nem gondolt bosszúra. A feje zúgott, a fülében csengett a Pityu merész, dacos hangja:

— Hát tehet ő arról, hogy a jó Isten neki nem adott apát? ... Ugye anyukám, nem tehet?

Vakító, éles fájást okozó világosság hatolt az agyába. Szédítő mélység tárult fel előtte — és most gondolt először a gyermek sorsára, aki az ő kisfiúnak a véreből való vér s akit ütnek, gúnyolnak — mert nincs apja...

Hét év óta először gondolt a fián kívül másra s szinte felemelkedett a lelke, hogy ez a nagy mélységes szájalom költözött beléje.

Nem. Ez a gyermek nem hibás. Hogyan is lehetne bűnös egy kicsi fiú — a kis Pityuka testvére? És tulajdonképpen ki hát a hibás? A leány szegény meghalt. A botlásáért meglakolt a szégyennel — a hibáját, ha volt, helyrehozta, hiszen életet adott a gyermekének és nevelte. Hogy dolgozott érte, magános utat járt miatta, erős férfikarok támogatását, sőt a szerelmet is nélkülözötte, ezzel mindent, mindent levezekelt.

A férje?... Istenem, hét év óta látja a bűnbánattal magára vett bűnhődését. Nézi a családjáért folytatott erős, becsületet küzdését, meg kell látnia az alázatos, bocsánatért esdő szerelem fel-felszillanását a szemében — s utána, a reménytelenül fájdalmas lemondást...

És az asszony egyszerre megdöbbenő, leverő felismerésre hökken meg: ő maga, egyedül ő az oka mindennek!

Hiszen nemcsak látta, de nevette is a lány egyre erősödő vonzódását — és mégis: a birtokolók könnyelmű fölényes léhaságával vezette össze őket. Valósággal a férje karjaiba dobta azt a szegény lányt. És azután! Soha nem gondolt a könnyelműségéből sarjadzó új életre.

Nem törődött azzal, hogy az anyja halála után milyen környezetben él, gondját viselik-e? S a kérlelhetetlen magatartásával elvette a lehetőségét, hogy a férje nézzen utána. Hiszen jól tudta: az szegény még mindig várt s azt hitte, hogy azzal elrontana mindent. Ó, túlságosan megbűnhődött szegény...

Aztán Pityu jutott az eszébe. Az életét a Pityu jóvoltának szentelte ő is, a férje is... Nos... Pityu már elérkezett abba a korba, mikor a gyermekek már nem igen kérdeznek, hanem titkokat kutatnak, mikor előbb sejtene, aztán figyelnek és végül — látnak...

... Bolondos, jószívű, bátor, kicsi Pityu!

Melegség hullámzik át a szíven és mikor a csengő megszólal, rég nem érzett, boldog izgalommal ugrik fel, siet ki a fiúk elébe az ebédlőbe.

Pityu újjongva húzza beljebb a gyermeket — a dolgozószobából sápadt, elszánt arccal bukkan ki az apa. De az asszony csak a két gyermeket látja — megdöbben, elámulva nézi. Mert a Pityunál sokkal kisebb, vézna kisfiú arcából a Pityu nagy, bársonyos sötét szemei néznek rá félnék nyíltsággal... S e két egyforma gyermeki szempár — olyan, mint a férjé...

Meggyengül a térde — kénytelen leülni. De ugyanekkor magához vonja, el sem ereszti a kézcsokoló kisfiút és beszélgetni kezd vele. A szoba másik végén ámulva hallgatja a férje a melegen remegő hangot, amelyet ő maga közvetlenül ő, de régen nem hallott már — s amely a kis jövővényen túl most az ő szívébe lop félnéken ujjongó reménységet.

— Ferinek hívnak?... És a nagynénédnél élsz? Igen? Hát olyan nagyon szeretted az anyádat?!... Szegény kicsi fiam...

Kissé bátortalanul vibrál a finom, szelíd hang:

— Néha a néni is jó... De sokszor meg úgy bánt... Azt mondja: ha nem kapna értem olyan sok pénzt, nem is tartana világ csúfjára... Mert tetszik tudni, hogy nincs apám... Pedig én igazán nem tehetek róla!...

... Megint ez az okoskodás... A házaspár ma már a második gyermek ajkáról hallja. De míg Pityu úgy mondta, mintha szép ruháról vagy új cipőről volna szó, a másik gyermek hangjában már ott remeg a korán nyomorúságra jutott gyermek vádoló, borzasztó tudása. És ez a hang az életre kelt önvádon kívül még más, különös érzést is éleszt az apában... Ahogy ott nézi a kipirult arcú, részvéttől ellágyult asszonyt, aki egyik kezével a Pityu kezét fogja, a másikkal a kis idegen kezét simogatja, ismét feltolakodik a szívében a nagy, meleg szeretet s most máris egyformán öleli át mind a három teremtest...

Az asszony kedves, anyás mozdulattal simítja ki az idegen gyermek homlokából a fekete haját, úgy ahogy a Pityuét szokta. Aztán hirtelen Pityuhoz fordul:

— Mondd csak Pityu, mit szólnál ahhoz, ha Ferikét magunkhoz vennénk?

A szoba másik végében gyorsan fordul az ablak felé a férfi, mert alig tudja visszafojtani a nagy, meghatott zokogást. Pityu meg egy pillanatig bámulva néz az anyjára, aztán a nyakába ugrik és kacag és sikong örömeiben.

— Megengednéd, anyuskám?... Igazán ide vehetjük?... Egészen?... Örökre?... Ó, anyukám, olyan boldog lennék!... Látod, nekem nincs testvérem, pedig minden gyermeknek van. Ferencinek kettő, Molárnak egy és Szántónak hat!... Ha idevesszük, Ferike lesz az én kis öcsém... Ugye, Feri?

A másik fiú szótlanul nézi most már indiántáncot járó kis védelmezőjét. Hallja, amit beszélnek, de a szavak még nem jutottak el az értelméig... Csak fogja áhítatosan az idegen, szép asszony karesú ujjait, de mozdulni nem mer. S az asszony csendes mosolygással pillant hol a tomboló fiúra, hol meg arra a szótlan, meg-megvonagló vállú alakra ott az ablakmélyedésben.

Pityu már a tervezgetésnél tart... Leül az anyja mellé:

— Anyukám, hol alszik majd Ferike?

Az anyja próbára akarja tenni a fiát:

— A te kiságyadban, hiszen ő a kisebb. Te már nagy fiú vagy, elalszol a sezlónyon is... Aztán a ruháidból is adsz Ferinek, ugye?

Pityu elragadtatva csókolja meg az anyja kezét:

— Látod, én is úgy gondolom, hogy az én ágyamban hadd aludjon... Mert most már én leszek a Feri bátyja és neki adom az új ruhámat, meg a sötétkék bársonyt, meg az egyik iskolaruhát... A játékomat meg mind neki adom, mert én már úgymint nagy vagyok és úgy szeretem, de úgy szeretem Ferit...

...Teljesen látja már a boldog, közös jövőt — de egy gondolat visszarettenti a tervezgetéstől:

— Igen, de hátha nem engedi meg apuka?

Az asszony felkacag, de ez a kacagás olyan különösen hangzik, mintha valami szorongatná a torkát. Egymásba teszi a két gyermek kezét és szelíden tolja el őket magától.

— Menjetek, kérdezzétek meg apukát, megengedi-e?

Az ablakmélyedésben hirtelen megmozdul a hallgatag férfi. Két nagy lépést tesz előre, aztán egyszerre kapja karjaiba a két aggódó, mélyszemű gyermeket és különös, zokogó nevetéssel csókolja meg először Pityut, — aztán a csendes kicsi idegent...

Az asszony alig bír uralkodni magán: az újra feléledt életkedv harcra kél benne a meghatottsággal. Fél, hogy elveszíti a komolyságát és kacagni kezd vadul, féktelenül, mint Pityu szokott jól sikerült csínyek felett — vagy elsírja magát, mint aki hosszú, nehéz betegségből csoda által hirtelen felépülve először veszi észre újra, hogy mégis csak szép is, jó is ez a bolondos élet!...

Sürgötte szól oda a kisfiúkhöz:

— Menjetek ki a kertbe játszani, hamar, hamar...

A férfi leteszi a két gyermeket... Bátortalanul, de mégis határozottan szólal meg Feri:

— Nekem már haza kell mennem. A néni megharagszik...

Most először jött meg a férfi hangja.

— Nem mégy haza... Itt maradsz... Örökre... Érted?... A néni-vel majd elintézem én a dolgot!

A fiú már nem mer ellenkezni. Már hinni is kezdi, hogy csakugyan jól hallott. Beleszédül a lehetőségbe, hogy ezután itt élhet a szép szobákban, hogy olyan ruhákba járhat mint Pityu, nem verik többet, nem kiabál rá rikácsolva a néni, mikor nem is rossz — és ez a szép, jó új néni meg-megsímogatja máskor is a haját, sőt talán a bácsi is meg-csókolja újra... Úgy, amint az édesanyja szokta. Hálásan néz Pityura s az mosolyogva ragadja meg a kezét és húzza magával játszani — új életet kezdeni: együtt.

A szobában a csend szövöget hallgatásból fátyolt a két ember közé.

A férj érzi, tudja, hogy szólani kellene. A szívében túlradó érzések hullámanak, de fél most, éppen most újra felkorbácsolni azt a jeges hullámot, amely minden közeledésére feléje csapott az asszony szívéből s jéggé dermedtette a reménykedés, a megértésre vágyás meleg áramlatát.

Kétségbeesve, mert végre mégis csak szólania kell, eltépi aztán a csend fátyolát.

Egyszerűen, hálásan mondja:

— Köszönöm, Ilona!

Az asszony feláll. Odamegy a férjéhez s amit hosszú évek óta csak Pityu és idegenek előtt, a látszat megóvásáért tett, most megteszi önként, jó szívvel, idegenkedés nélkül: odanyújtja a férjének a kezét. S a férfi csodálkozva érzi, hogy e kis kéz meleg, sőt viszonzozza a hálás szorítást. Alázatos hódolással hajol feléje és megcsókolja hosszan, szeretettel... S az asszony, hirtelen ösztönnek engedve, könnyű, anyáskodó mozdulattal simítja el a férfi haját, mely a homlokába hull neki is, mint a két fűnek.

Igen... most újra, nagy, mélységes melegséget érez a komoly, szomorú férfi iránt. De ez az érzés más, számára többet jelentő, mint a régi, lányosan félénk, fiatalasszonyosan heves szerelmek. Arra gondol, hogy ez a férfi, s talán minden férfi, éppen úgy anyára, vezetőre szorult, mint ez a két gyermek. Karjába ölti a karját, hozzásímul és lassan járkálni kezd vele a szobában.

A férfi a szokatlan gyöngédségtől álmodozó, elfogult hangon mondja ki hosszú évek szomorú s mégis reménykedő gondolatát:

— Hát mégis csak volna keresztutca a párhuzamos utcák között?!!

És csodálatosképen az asszony azonnal megérti, hogy a férje lelkében ez a kép alakult ki az együttélésükről. Komolyan bólint rá:

— Van, Ferenc... Mindig van... Csakhogy az emberek nem találják meg, mert... mert talán nem is akarják megtalálni... És azért küld az Isten kis gyermekeket, akik ártatlanok, igazságlátók és éppen ezért bölcssek... Ezek megtalálják az átjáró utat...

— Igen, de csak nagylelkű, nemes asszonyok merik követni őket!

— Na, attól is függ: ki haladt és hogyan haladt a másik utcán —
— tréfálkozik az asszony... És újra elkomolyodva teszi hozzá:

— Az a fő, hogy ezután együtt haladjunk... Mert nagy feladat vár reánk... Szép, nemes, de felelősségteljes!... Hála Istennek, az alap jó... De mégis óvatosan, vigyázva kell folytatnunk az építést... Ferenc — nekünk egész embereket kell nevelnünk a fiainkból!...

Szabó Mária.

IHLET.

*Van néha úgy, hogy rámszakad
A lélek, mintha fergeteg
Rázná meg dermedt keblemet.*

*Fölszáll a köd, a törpe lét
Recsegve tágul szerteszét,
S kibontom örök szárnyamat.*

*Egy metsző, ájult pillanat,
S ott lengek már a végtelen,
Acélosizú éteren.*

*Mellemből, mint áradt patak,
Zuhognak föl lázas szavak,
S az Ihlet szól: Megáldalak!*

Túrmezei László.